

La creació d'un espectacle a secundària a través del debat teatral *Kitchen Table*

Recepció: 30/11/2020 | Revisió: 08/02/2021 | Acceptació: 06/07/2021 | Publicació: 01/10/2022

Xesca VELA CARMONA

Universitat Autònoma de Barcelona

invelaxesca@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-5676-6916>

Resum: En aquest article s'explica l'aplicació de la *Kitchen Table*, discussió teatral, amb 12 adolescents de l'Institut de Secundària Vallbona d'Anoia que participen en l'optativa d'Arts Escèniques i Dansa a 4t d'Educació Secundària Obligatòria. La docent-investigadora va utilitzar aquesta tècnica per crear espectacles amb l'alumnat, a partir dels seus testimonis. La *Kitchen Table* va oferir als joves l'oportunitat d'anar un grau més en la verbalització dels seus pensaments, per aplicar-los a la creació d'un espectacle final. La *Kitchen Table* es confirma com un procés metacognitiu en què l'adolescent cerca la seva identitat dins el grup.

Paraules clau: adolescents; debat; teatre; espectacle; educació secundària.

THE CREATION OF A SHOW BY MEANS OF A THEATRICAL DISCUSSION AROUND A KITCHEN TABLE IN SECONDARY SCHOOL

Abstract: This article describes the application of the *Kitchen Table*, a theatrical discussion, with 12 teenagers from the Vallbona d'Anoia Secondary School who take part in the Performing Arts and Dance optional course. The teacher-researcher uses this technique to create shows with the students, based on their testimonies. The *Kitchen Table* offered these youngsters the opportunity to go a step further in verbalizing their thoughts, to apply them to the creation of a show as a final product. It is, therefore, a metacognitive process in which the adolescent seeks his or her identity within the group.

Keywords: teenagers; debate; theater; show; secondary education.

LA CREACIÓN DE UN ESPECTÁCULO EN SECUNDARIA A TRAVÉS DEL DEBATE TEATRAL KITCHEN TABLE

Resumen: En este artículo se explica la aplicación de la *Kitchen Table*, discusión teatral, con 12 adolescentes del Instituto de Secundaria Vallbona d'Anoia que participan en la optativa Artes Escénicas y Danza en 4.º de la Educación Secundaria Obligatoria. La docente-investigadora utilizó esta técnica para crear espectáculos con el alumnado, a partir de sus testimonios. La *Kitchen Table* ofreció a los jóvenes la oportunidad de desarrollar la verbalización de sus pensamientos para aplicarlos en la creación de un espectáculo final. La *Kitchen Table* se confirma como un proceso metacognitivo en que el adolescente busca su identidad dentro del grupo.

Palabras clave: adolescentes; debate; teatro; espectáculo; educación secundaria.

Introducció

Debate proporciona, a qui participa, aprendre a escoltar, respectar el pensament dels altres, despertar l'esperit crític i posar en acció mental la recerca d'arguments i contraarguments. La finalitat és dissentir per poder arribar a un consens a través de la paraula. Però, realment només es debat amb la paraula? En l'actualitat, la societat està sotmesa a una voràgine d'imatges, moviments i altres tipus de llenguatges per debatre. L'art utilitza diferents vehicles per comunicar-se: la música, la pintura, la dansa i el teatre, entre d'altres. L'art pot relacionar a les persones amb la resta del món mitjançant un debat visual, corporal i mental.

Plantin (2001) defineix la dialèctica dels sofistes com una interacció argumentativa, un diàleg raonat i conduït per normes concretes. Un *proponent* s'enfronta a un *oponent* davant una audiència, les reaccions de la qual arbitren el debat; les preguntes i respostes són ordenades i consecutives. Plantin (2001) situa aquesta pràctica dialèctica al segle V aC, al món grec, i la considera una eina per al pensament i un exercici indispensable per a la comunicació eficaç i la discussió crítica. En canvi, per a Plató, citat a Marafioti (2003), la dialèctica és un mètode rigorós de la recerca de la veritat. Marafioti (2003) també cita a Aristòtil quan parla de les tres tècniques de la veritat: la retòrica, la dialèctica i el discurs epistèmic. Totes elles es basen en el poder comunicatiu de la paraula.

L'educació aplica la tècnica de debat per fomentar, entre el seu alumnat, la competència oral dins l'àmbit lingüístic. El debat és una eina per poder defensar idees i modificar-les si convé. L'interessant d'aquesta comunicació no és sempre defensar les pròpies idees, sinó exercitar-se en la defensa d'idees oposades per afavorir la capacitat de reflexió. Cada participant al debat ha de generar arguments per defensar la seva posició. La riquesa del debat recau en l'expressió d'idees per compartir-les, confrontar-les i finalment acabar en un consens o comprensió. La temàtica dels debats a un institut pot ser molt variada: pandèmia, violència de gènere, xarxes socials, medi ambient i contaminació, addicció als videojocs i a les drogues, discriminacions i igualtat de drets, assetjament escolar, amor, parella i sexualitat, trastorns mentals, solitud, l'art com a expressió... Per a poder treballar diversos temes, és necessari tenir un coneixement adequat i informar-se de diferents conceptes. L'educació s'encarrega de formar als adolescents a les aules, amb diferents matèries, i la societat els ofereix projectes d'escolta, com en el cas que proposa el Centre de Cultura Contemporània de Barcelona (CCCB):

Debat amb adolescents, programa Educatiu. El programa amb adolescents és una línia habitual de treball del CCCB per acostar els grans debats del moment als joves. Ciutadans que es troben en una edat de la vida adient per fer i fer-se preguntes, i en una etapa vital que és essencialment filosòfica: està farcida de dubtes, inseguretats i incerteses, però també d'energia i curiositat pel món. En el marc d'aquest projecte, el CCCB posa en diàleg alguns dels pensadors de referència del món contemporani amb aquests ciutadans del futur perquè puguin debatre aspectes del present que els afecten de manera directa. (CCCB, 2018).

Aquests projectes vinculen als adolescents amb l'actualitat, amb el món real, escoltant a especialistes en neurociència, antropologia, medi ambient, diferents artistes... Bamford (2009) considerava aquest tipus de dinàmiques molt enriquidores i necessàries. Per a ella, l'èxit en l'educació artística depèn de la qualitat artística de la formació dels docents-artistes que treballin amb l'alumnat. La formació artística als instituts de secundària es redueix a unes

quantas hores de música i visual i plàstica. Les Arts Escèniques i Dansa apareixen a 4t d'ESO, per primer cop a l'educació, en el cas que el centre la proposi com a optativa modal. Aquesta matèria proporciona, a l'alumnat, una visió global de la persona, treballa el cos, la imaginació, la dicció, la memorització, el joc dramàtic... Debatre amb el cos és essencial, ja que la persona no només és paraula; és ment, cos i ànima.

El cos és la barreja d'allò que sentim amb la imatge de la representació cultural i l'herència biològica. Aquestes tres categories de la realitat no les podem separar, estan irremediablement cosides, entremesclades... sense cos no podem emocionar-nos, no podem pensar ni imaginar, no podem ser persones. (Gelabert, 2020, p. 43).

A l'espectacle *Youth#4* (2018) estrenat al Teatre Nacional de Catalunya (TNC) i dirigit pel director Didier Ruiz, es fa un retrat dels adolescents de l'actualitat. El treball es va realitzar conjuntament amb joves d'entre 15-18 anys de diferents procedències en l'entorn social de Catalunya. Didier va impulsar el projecte per proporcionar un espai escènic als adolescents i estimular-los a expressar el que senten. El seu mètode utilitza el treball individual i col·lectiu per a que els joves intèrprets puguin descobrir el seu cos, es sensibilitzin, s'obren a la resta i a l'entorn tot adquirint confiança i utilitzant la paraula de forma espontània i lliure.

A partir de la seva paraula i dels seus testimonis, el projecte dibuixa un retrat de la joventut actual. És una creació que permet qüestionar el tema de la identitat. Quins són els seus somnis, els seus desitjos, les seves aspiracions, les seves pors, les seves idees de l'amor i de la mort? Quina consciència tenen del món en el que viuen, del lloc que hi ocupen? (TNC, 2018, p. 1).

Amb aquesta proposta s'empodera els centres educatius a recollir els testimonis dels seus adolescents, plantejant-los preguntes essencials de vida com què és la joventut; a què li tenen por; què significa ser adult; què és la llibertat; quins somnis tenen; quins són els seus orígens; com es relacionen amb el cos, amb la mort, amb l'amor... Les temàtiques són profundes i els joves aprenen a verbalitzar el que senten de forma col·lectiva i en escena.

Existeixen altres projectes europeus que obren les portes als instituts per treballar les Arts Escèniques des d'una mirada més artística i crítica. És el cas de T.E.E.N ambadors (Theatre European Engagement Network del 2016-2018). El projecte, de cooperació europea, estava focalitzat en formar a adolescents com a espectadors teatrals i co-programadors. En el seguiment de l'estudi hi estaven involucrats tres festivals de teatre per a adolescents i un institut de recerca: SEGNI New Generations Festival (Segni d'infanzia, Mantua, Itàlia); April Festival (Teatre Centrum, Copenhague, Dinamarca); Showbox (Norsk Scenekunstbruk, Oslo, Noruega) i Researcher, Rui Pina Coelho (Universitat de Lisboa, Portugal). Aquest projecte pilot es va engegar perquè els festivals europeus havien detectat poca aflluència d'adolescents als seus espectacles. El repte era involucrar en diverses activitats teatrals a un cert nombre de joves i que a posteriori formessin als seus companys; així doncs, serien ambaixadors teatrals als seus centres educatius. El projecte inicial es va ampliar al llarg dels anys.

Al 2018 s'inicia un nou projecte derivat del primer, TEEN 2: *Teen Ambassadors Across Europe*. Els festivals que participen en aquesta segona proposta són: Segni d'Infanzia (Itàlia), Teatercentrum (Dinamarca), Norsk Scenekunst Bruket (Noruega), Cultuurcentrum Hasselt (Bèlgica), Dialogue Community Performance Network (Gran Bretanya) com a formadors

d'adolescents ambaixadors de teatre i des de Barcelona amb "La Caixa" Foundation, en el rol de formació de docents (secundària i batxillerat de 12 al 19 anys). El projecte és una cooperació Europea amb la finalitat de trobar metodologies per co-programar conjuntament programadors adults i adolescents. Al llarg del curs 2019-2020 es van realitzar diferents sessions de formació (co-curatorial workshops i *Kitchen Table* meetings), en els diferents països col·laboradors. Els resultats es van publicar a la pàgina web del projecte i d'aquí va sorgir la caixa d'eines teatrals (toolbox and methods).

The tools and methods that were found to be useful during the research carried out throughout the T.E.E.N. project. The tools are meant to act as inspirational reference points for you to adapt to your own needs, structures, projects, and desires. One of the most important things we have discovered throughout our experiences of working with teenagers is that there are no hard and fast rules, so by all means use the tools and methods we include here, but make sure you adapt them accordingly. (Tools and methods, 2018).

Al llarg dels dos anys del projecte *Teen Ambassadors Across Europe*, els adolescents participants han après a ser crítics teatrals i a poder exposar les seves opinions i reflexions sobre els espectacles de cada un dels festivals col·laboradors. El projecte combina diferents formes d'implicar els adolescents als tallers de formació i a partir del feedback dels joves, s'han descobert diferents tècniques per motivar a la joventut. Una de les tècniques de formació per a joves en crítica teatral és la *Kitchen Table*. S'han fet 8 *Kitchen Table* meetings en 11 festivals europeus durant dos anys.

The set of the discussion is a Kitchen Table where they will be sat all together sharing visions, wishes, ideas and point of views with all the other guests who may wish to take part in this new adventure. The Kitchen Table is a reflection tool able to engage at the same time teenagers, artistic directors, artists, playwrights and teachers in a unique and innovative way that stimulates a dialogue to find a new point of view on programming for teens. The presence of the Teen Ambassadors, and the participatory process in which they will be engaged, will enable culture professionals to set up more inclusive European theatre and cultural proposals. (Tools and methods, 2018)

La docent-investigadora i membre participant en aquest projecte va aplicar les tècniques proposades amb l'alumnat de l'institut Vallbona d'Anoia (Barcelona), fent variacions en la proposta a l'aula. En aquest article s'exposa la tècnica *Kitchen Table* adaptada a les necessitats educatives d'un centre de secundària.

1. Descripció de la *Kitchen Table*

1.1 Què és una *Kitchen Table*?

La *Kitchen Table* és una tècnica de debat teatral amb un component alimentari que la fa especial i motivadora per als joves. Previ a l'inici d'una sessió de la *Kitchen Table*, la persona adulta encarregada de portar el debat, des de l'exterior, ha de preparar l'escenografia teatral. L'espai que acollirà la sessió pot ser multifuncional. En el cas de disposar d'una cuina, un bar o un teatre, s'optaria per aquests. En el cas de no disposar dels espais anomenats, es pot utilitzar una aula en la que caldria fer alguna modificació. És convenient tenir una taula, a ser possible

rodona, simulant la cuina de casa, i vestir-la amb unes estovalles casolanes, com si fos una escena de la vida quotidiana. El secret perquè funcioni el debat és col·locar menjar variat a la taula, un al·licient molt senzill i efectiu. Al disposar d'un pica-pica, els adolescents s'interessen i es motiven en participar activament. El debat comença captivant els joves amb el menjar. És el que s'anomena motivació extrínseca (al·licient que ve donat de fora de la persona) per transformar-se en una motivació intrínseca (participar activament parlant de la seva visió i experiències pròpies teatrals).

Una motivació extrínseca implica sentir que “cal fer” alguna cosa, en canvi, la motivació intrínseca comporta “voler fer” alguna cosa, neix, per tant, de l'interior de la persona. La motivació intrínseca es concreta, segons la teoria d'autodeterminació, en tres necessitats: la competència, que és l'habilitat de la persona a l'hora de realitzar una activitat; l'autonomia, que és la capacitat de sentir-se lliure per prendre decisions sense intervencions o influències externes, i la relació, que és el vincle social que es crea dins un grup. En altres paraules, per despertar la motivació interna dels adolescents utilitzarem aquestes tres necessitats per treballar-les a l'aula: autonomia, competència i relació. (Vela, 2019, p. 6)

En les *Kitchen Table* realitzades als festivals teatrals europeus, l'àpat consta de galetes, fruita, fruits secs, suc i aigua. Es prioritza un menjar saludable, malgrat que la xocolata, pel component dolç, sempre és ben acollida. L'aliment és una excusa perquè els participants se sentin còmodes mentre fan una acció quotidiana. La recerca d'espais informals dins de l'organització del centre educatiu proporciona una sensació de relaxació en les intervencions dels participants. En una *Kitchen Table*, qui agafa el protagonisme és l'adolescent, que és l'expert en les seves pròpies experiències, reflexions i emocions. Els joves (situats en un cercle interior) són escoltats pels adults que els envolten (en un cercle exterior) com a públic. És interessant que els adults es quedin sempre al cercle exterior, com es pot observar en la Figura 1.

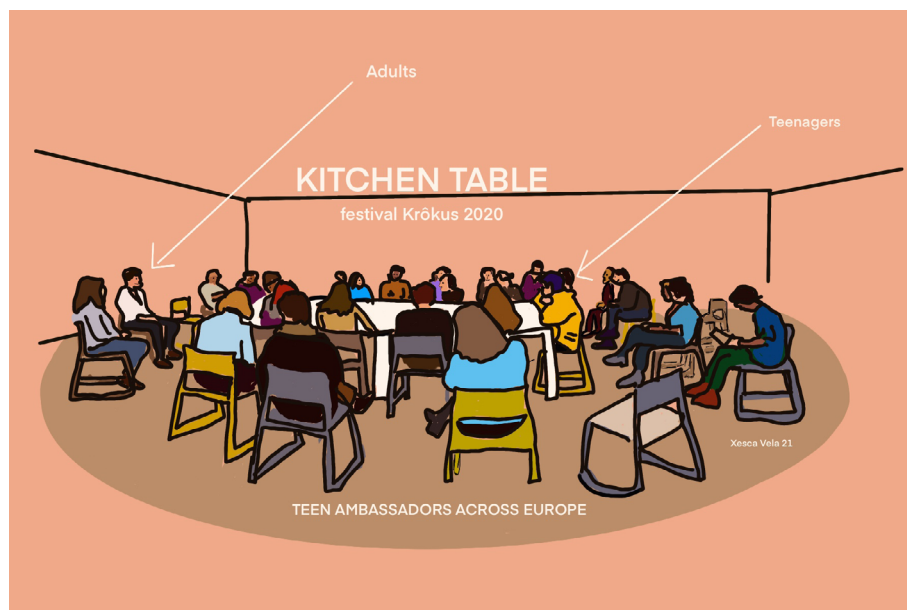

Fig.1.Festival Krökus 2020. Teen Ambassadors Across Europe. Font: Pròpia.

La disposició més habitual en una *Kitchen Table* amb un grup reduït d'adolescents i públic adults és formant dos cercles concèntrics. A dins poden haver entre 5-7 adolescents protagonistes que debaten sempre guiats per un jove moderador. Les persones adultes, com els programadors, docents i públic en general no intervenen en el debat a l'inici. Des de fora, el guia adult formula les preguntes per la discussió i un cop engegat el debat, excepcionalment, els adults poden demanar el torn de paraula per preguntar als joves alguna inquietud o aclariment.

Una sessió de la *Kitchen Table* sol tenir una durada d'una hora però és flexible, depèn del grau d'expertesa dels adolescents i de les ganes de parlar. Les preguntes que realitza el guia adult han d'estar ben estudiades per a que el tema sigui interessant, com deia Vela (2019), els joves per a estar motivats intrínsecament han de complir els tres elements de la teoria d'autodeterminació: han de ser autònoms en la sessió, competents al mostrar les seves habilitats orals i mostrar mestria en les seves reflexió sobre els coneixements artístics i finalment potenciar la relació i la connexió emocional amb el grup. Si tots aquests factors es donen es pot aconseguir que l'alumnat es senti confiat, amb ganes de participar i gaudint de l'experiència. Prèviament aquest adolescents han rebut una formació en l'ofici teatral, han consumit teatre i han tingut experiències en la pràctica teatral, la qual cosa els ha donat seguretat en l'activitat i estan capacitats per opinar amb un cert grau d'expertesa artística.

1.2 Normativa de la *Kitchen Table*

Quan s'engega una *Kitchen Table*, cal llegir les sis regles que van redactar els T.E.E.N. ambadors (2018, p. 6) a *Kitchen Table Manual*:

1. L'espai que acull l'activitat teatral ha de tenir una taula de cuina o que faci la mateixa funció.
2. A la taula ha d'haver menges variades (pica-pica).
3. El moderador adolescent llegeix les normes i lidera la sessió, amb ell es comença i s'acaba la sessió.
4. Els adolescents són els experts i els adults són audiència, també pot haver adolescents com a públic.
5. L'audiència només participa preguntant als protagonistes, un cop la taula ha iniciat el debat i han exposat les seves idees.
6. Les opinions expressades han d'estar recolzades d'experiències i coneixement.

Tothom es compromet a seguir les normes. Normalment es disposa d'un micròfon, que no és necessari que funcioni; només ha d'indicar qui té la paraula en cada moment. Tothom s'escolta i respecta el torn de paraula.

La temàtica treballada en les *Kitchen Table* pot ser molt diversa; és flexible, segons la necessitat del moment. Als festivals de teatre europeus es demana als joves que valorin els espectacles que han visualitzat. Quin espectacle han preferit i per què? Si haguessin de coprogramar, quin tipus d'espectacle els agrada veure? Quin tipus d'espectacle no programarien mai? Com se senten o què els fan sentir els espectacles?... Les seves respostes són de gran ajut per als programadors, intèrprets i docents ja que amb elles es pot analitzar l'arrel de la poca assistència dels adolescents als festivals teatrals.

2. Metodologia a l'aula

2.1 Els objectius de l'estudi pràctic de la *Kitchen Table*

1. Captar l'interès dels adolescents en processos teatrals diferents: visionant espectacles i proposant idees per la creació dels propis espectacles.
2. Conscienciar als adolescents de la importància de l'escolta activa, la reflexió, el pensament crític i la participació en els debats.

2.2 Aplicació de la *Kitchen Table* a un centre educatiu de secundària

L'aplicació de la *Kitchen Table* a l'institut de secundària de Vallbona d'Anoia, es va iniciar al març del 2019, amb alumnat de l'optativa de 4t d'ESO d'Arts Escèniques i Dansa (15-16 anys). Va ser el primer any d'aquesta optativa, hi havia 12 participants-adolescents, 11 noies i un noi. El perfil dels participants és molt divers i polaritzat: set joves que mantenen un compromís elevat amb la matèria i cinc joves que presenten un grau de desmotivació per la matèria i pels estudis en general. Per tant, generar la motivació del grup va ser una prioritat. El treball efectuat en el primer i segon trimestre inclogué el joc dramàtic, la improvisació i la creació conjunta d'un espectacle. El tercer trimestre s'inicià amb una provocació per motivar als joves, una activitat d'impacte mitjançant preguntes en format *Kitchen Table*. Aquesta provocació és similar a la imatge detonant d'Acaso (2013) o també anomenada "activitat impactant", que capta l'atenció dels adolescents des del començament. És detonant perquè serà l'inici per a una explosió creativa d'idees, suggeriments, dubtes i també solucions.

A continuació, es presenta la Taula 1 per mostrar la planificació del procés d'investigació amb la *Kitchen Table*. S'indica els participants per cada instrument, la temporalització i l'anàlisi de les dades.

PARTICIPANTS	INSTRUMENTS DE RECOLLIDA DE DADES	ANÀLISI DE LES DADES QUALITATIVES	DURADA
12 adolescents que canvien el rol d'intèrprets i d'observadors. 3 adults com a públic. Conserge de càmera i docent-investigadora com adulta que guia l'activitat des de fora.	<i>Kitchen Table</i> . Vivencial i enregistrament en vídeo. Fotografies captades per l'audiència.	Enregistrament en vídeo: anàlisi per part de cada jove del que pensa de cada tema per començar a escriure la seva escena per l'espectacle final. La docent-investigadora també analitza les respostes per poder acompanyar als adolescents en el procés d'escriptura de les escenes.	1h (aprox.): 25 min. amb un primer grup i 25 min. amb l'altre grup per a que els 12 alumnes puguin participar en el rol d'intèrpret i en el rol d'observador. Es va realitzar una <i>Kitchen Table</i> amb l'alumnat d'Arts Escèniques i Dansa. Data: març 2018
3 docents del centre i conserge	Entrevista presencial als adults assistents a la <i>Kitchen Table</i> .	Es recull les opinions sobre l'activitat i es categoritzen.	15 minuts per cada. Data: març 2018
Públic que assisteix a l'espectacle: famílies, alumnat i docents.	Espectacle de creació col·lectiva a partir de la <i>Kitchen Table</i> .	Comentaris esporàdics de les famílies, reflexions dels adolescents al formulari i entrevistes als docents.	40 minuts d'espectacle. Data: juny 2018
12 adolescents de l'optativa d'Arts Escèniques i Dansa (4t ESO).	Formulari als adolescents	Els adolescents autoavaluen la seva intervenció, la del grup, la de la docent, la de la tècnica <i>Kitchen Table</i> i el resultat de l'espectacle final.	Online a través del Google Forms. Data: juny 2018
Docent-investigadora	Diari d'observació	Es documenta tot el procés de creació des de la <i>Kitchen Table</i> fins a l'estrena de l'espectacle.	3 mesos Data: entre març i juny

Taula 1. Planificació de la metodologia, participants, instruments i recollida de dades per a l'anàlisi.

Com ja s'ha explicat, a la *Kitchen Table* els 5-7 participants-adolescents seuen a la taula presentada amb menjar, anomenat espai intern, i la resta se situen al voltant o a l'espai extern. S'escull un líder-adolescent de l'espai intern que modera el debat. El moderador llegeix les normes i és el primer que parla quan, des de fora, l'adult formula la primera pregunta. A la *Kitchen Table* que es va fer a l'any 2019 van participar-hi 12 participants-adolescents, 3 docents, un conserge i la docent-investigadora.

Un cop el moderador va haver llegit la normativa de la *Kitchen Table*, la docent-investigadora formulà les següents preguntes, que són flexibles i que cadascú pot adaptar a un grup o context determinat.

1a pregunta: Per què fas teatre? Què et fa sentir el teatre per haver escollit aquesta matèria?

El moderador comença parlant i va cedint el micròfon a qui demana la paraula. Quan tothom ha parlat, es dona la possibilitat al públic de participar preguntant als que estan a la taula. S'estableix un debat actiu i al mateix temps connecten amb les seves pròpies emocions. Els adolescents sense adonar-se'n, estan participant d'una forma més distesa en una xerrada en la que són el centre d'atenció, els actors i actrius. La següent pregunta va més directa a les seves inquietuds:

2a pregunta: Als joves, què us interessa, què us inquieta a la vida? Allò que us preocupa és una sensació individual o també la trobeu en altres persones de la societat?

El moderador recull les preguntes, contesta i passa la paraula a qui la demana. La dinàmica seria la mateixa. Quan el moderador conclou, l'adult formula la pregunta sobre com aplicar allò que senten a escena.

3a pregunta: Què us agrada veure en escena. Allò que us interessa creieu que ho podem veure en una obra teatral? Com ho faríeu? Quins personatges utilitzaríeu, quina escenografia, música, il·luminació, vestuari?

Semblen moltes preguntes, però complementàries, per ajudar a exemplificar la qüestió i que no es quedi en una resposta banal. Aquí han d'aportar tot el seu bagatge teatral que han experimentat al llarg del curs.

[...] los grandes propósitos de la educación artística, a saber: formación del sentido estético; estimular la capacidad de interiorizar, percibir, expresar y comunicar; desarrollar la creatividad y las inteligencias múltiples; conocer y utilizar el lenguaje propio de cada arte; fomentar la idea de que las obras artísticas son un patrimonio cultural colectivo, que debe ser respetado y preservado; adquirir habilidades y técnicas de expresión e interpretación; conseguir criterios para comprender, valorar y contextualizar espectáculos de artes escénicas y reflexionar sobre la riqueza cultural mediante la comparación de diversas experiencias artísticas en diferentes culturas y épocas; y ayudar a los estudiantes a ser mejores personas y a comprenderse mejor a sí mismos y al mundo en el que viven. (Motos i Navarro, 2021, p. 16)

Motos i Navarro (2021) assenyalen la importància de l'educació artística, no només a nivell personal sinó per enriquitament cultural de la societat. Després d'aprofundir en el tema d'inquietuds adolescents, finalment es fa la darrera pregunta.

4a pregunta: I vosaltres què voleu dir a escena?

Aquest és el punt de partida dels seus soliloquis (els seus pensaments a escena). La proposta del tercer trimestre és que facin la dramaturgia dels seus pensaments, d'allò que volen dir a escena. És a dir, que pensin en els actors i actrius que poden participar, que creïn la seva escenografia, el vestuari, la il·luminació, la música... Poden actuar o dirigir el seu propi text. Amb el text de cadascú, es munta un espectacle final de curs per a les famílies, docents i amats. Cal dir, que aquest últim exercici és un gran acte de revisió interna i de valentia per expressar els sentiments i despullar-se emocionalment. Malgrat poder crear els personatges que vulguin, la majoria porta a escena un "jo" alliberat i catàrtic

Si la práctica teatral parece tener influencias beneficiosas sobre el desarrollo psicológico de los jóvenes, es necesario desarrollar metodologías para valorar su intensidad y comprender mejor la naturaleza de dicha influencia, con el fin de diseñar programas de intervención encaminados a ese fin. (Motos i Alonso-Benlliure, 2018, p. 48).

Motos i Alfonso-Benlliure (2018) encoratgen els docents a practicar noves activitat teatrals amb els adolescents ja que són beneficioses per al benestar emocional. Seguint aquesta línia, es fa la investigació-acció de la pràctica educativa de secundària. La *Kitchen Table* s'ha aplicat a altres àmbits educatius de l'institut Vallbona d'Anoia, com a les tutories i per avaluar processos de participació. L'alumnat ha pogut valorar el projecte ASAC (Alumnat Sensible a Afavorir la Convivència dins l'àmbit de convivència del centre. Els comentaris que realitzen i l'anàlisi que es fa del vídeo enregistrat és clau per a la millora de la pràctica educativa de la docència. Les reflexions són bidireccionals, tant per part dels participants com de l'audiència.

Les sessions de *Kitchen Table* s'enregistren en vídeo amb diferents càmeres per captar diferents punts de vista. Posteriorment, els adolescents les visualitzen per obtenir informació sobre les seves intervencions, ja que la revisió post funció els ajuda a mantenir una mirada holística de tot l'espectacle-debat. Quan els joves s'observen des de fora, s'adonen que han format part d'un esbós d'espectacle que posteriorment es representarà. Una altra proposta que se'ls proposa a l'audiència és fer fotografies interessants del procés; poden fotografiar la sessió des de diferents òptiques i visions, cosa que enriqueix una futura posada en escena. Soriano-Ayala i Cala (2016) utilitzen la tècnica fotoveu per captar l'essència de cada persona: *La imatge i l'audiovisual aporta un suggerent material gràfic per crear.*

La investigadora-docent realitzà l'anàlisi dels vídeos enregistrats juntament amb els adolescents. A més, va distribuir un formulari al final de curs per valorar el grau d'importància que té la tècnica *Kitchen Table* en el procés de creació. S'entrevistà els tres docents assistents de l'activitat i el conserge per obtenir una visió triangulada de l'activitat.

4. Resultats

Els resultats que s'exposen a continuació s'han extret de l'anàlisi de les sessions de *Kitchen Table* gravades en vídeo per part de la investigadora-docent i dels adolescents. Els 12 participants han respost els formulari de final d'espectacle, s'ha entrevistat els docents participants com a públic i s'ha recollit els comentaris que han expressat sobre les *Kitchen Table*. Les famílies han visualitzat l'espectacle final però no s'ha recollit la seva opinió en la investigació.

Les respostes a les quatre preguntes de la *Kitchen Table* s'han recollit en la Taula 2:

1a pregunta: Per què fas teatre? Què et fa sentir el teatre per haver escollit aquesta matèria?
El teatre els fa sentir-se importants i valorats, perquè desperten la pròpia imaginació i poden viure altres vides en el cos d'altres personatges.   Els agrada actuar, sentir al grup que s'ajuda i perden la por i la vergonya. Aprenen a vocalitzar i a riure.   D'altres són molts sincers i reconeixen que s'han apuntat a fer teatre perquè les altres optatives eren molt difícils o no els agradaven. Però reconeixen que han après molt i han perdut la vergonya a sortir a escena i s'atreveixen a fer coses que abans no feien.
2a pregunta: Als joves què us interessa, què us inquieta a la vida? Allò que us preocupa és una sensació individual o també la tenen altres persones de la societat?
Als adolescents els preocupa la solitud. És un tema bastant repetitiu en les seves respostes. L'adolescència és una època de molts canvis, tant físics com psicològics, i necessiten reafirmar-se dins de la societat com a part d'ella i individualment. Aquesta resposta ha anat sortint cada any que s'ha fet l'activitat, perquè els adolescents la viuen molt de prop, en l'àmbit familiar, a l'institut o amb els amics. Aquest sentiment de no encaixar i de pèrdua o trobada d'identitat és present en els adolescents. Alguns se senten sols perquè no encaixen a l'aula, perquè els estudis no els van gaire bé, o perquè no els agrada el seu cos... Se senten sols perquè la família no els entén o perquè els pares s'han separat i es troben en un dilema familiar. Conviuen amb el sentiment d'exclusió i verbalitzen que molts cops es senten més sols rodejats de persones que físicament sols a la pròpia habitació.   Aquests debats obren una porta interior cap a les seves emocions i esclaten en plors i/o en rialles. Els canvis d'humor, atacs d'ansietat o esclats de violència o d'alegria cal que estiguin ben acompanyats pels docents i que se sentin competents en el camp emocional a més de l'artístic. No es pot obrir una caixa d'emocions sense haver-la treballat abans amb un mateix. Cada cas que expliquen els joves és únic i al mateix temps semblant, aquesta paradoxa els arrossega a una estranya empatia vers el grup que els uneix i els commou.   Altres temes que els interessin són l'amor i les relacions sexuals. A partir de personatges teatrals com Yerma de Lorca, l'alumnat es planteja dubtes sobre la masturbació, l'esterilitat i els estereotips a la societat.   Les pors, les fòbies i les frustracions també apareixen en el debat.   La imatge corporal i l'autoestima és un tema que preocupa a molts joves i reconeixen que tenen molta cura de la imatge que s'exposen a les xarxes.   També els preocupen la violència de gènere i el racisme. Quan treballen el teatre social, s'adonen que hi ha ciutadans de primera i de segona classe.
3a pregunta: Què us agrada veure en escena. Allò que us interessa creieu que ho podem veure en una obra teatral? Com ho faríeu? Quins personatges utilitzaríeu, quina escenografia, música, il·luminació, vestuari?
Aquesta pregunta els sembla difícil. Com es pot mostrar la solitud en escena? Cada jove explica la seva proposta: uns situarien una persona sola a l'escenari, en una habitació fosca; d'altres proposen muntar una festa amb molta gent i la persona sola aturada observant la bogeria dels altres... L'escenografia la prefereixen senzilla, minimalista, li volen donar importància a què diuen i a la interacció entre els intèrprets. Busquen bancs per utilitzar diferents alçades. Les músiques elegides són molt variades, segons el tema a interpretar. En aquesta preguntes es fan pinzellades inicials i amb l'anàlisi del vídeo es va tirant del fil fins arribar a la construcció de l'espectacle.

4a pregunta: I vosaltres què voleu dir a escena?
Mostra adolescents, en un primer moment no saben què dir. És una pregunta molt profunda i s'han de treure capes de superficialitat. Alguns expressen que no volen estudiar, que estan obligats pels pares, i assisteixen al centre per no decebre-los, però que realment no estan gens motivats. I els seus textos, narren l'hostilitat del seu dia, amb tal grau d'honestedat, que els familiars, al veure'ls actuar, experimenten els sentiments dels seus fills (s'ha recollit els comentaris dels familiars de forma informal), ja que són purs, sense filtres. En escena brollen emocions molt internes, manifesten sentiments de pèrdues de familiars, d'amistats trencades, busquen el sentit a la vida i l'amistat. Els adolescents classifiquen en tres categories les respostes sobre què dir a escena; la relació amb un mateix, la relació amb els altres (amistats, i familiars) i la relació amb el futur imminent.

Taula 2. Respostes dels adolescents a les quatre preguntes de la *Kitchen Table*.

Es recullen les respostes en diferents categories a la Taula 3:

CATEGORIES	PARTICIPANTS ADOLESCENTS	OBSERVADORS ADULTS
PARTICIPACIÓ ACTIVA	L'activitat agrada perquè provoca als joves la sensació de participar en un espectacle de petit format, sense la pressió d'estar davant un públic que et mira directament. El públic existeix, però el fet d'estar en un petit cercle fa que s'oblidin de l'audiència.	Els adults detecten un percentatge molt elevat de participació activa amb els joves, alguns amb una resposta molt positiva.
PARTICIPACIÓ PASSIVA	Hi ha un petit percentatge de joves que participen com a observadors o públic, no com a intèrprets.	S'observa que aquest alumnat està atent, però prefereix estar en segon pla.
MOTIVACIÓ	Els joves volen participar i explicar allò que senten. En un principi desconeixien la dinàmica, un cop motivats pel menjar aconsegueixen despertar una motivació intrínseca per fet de compartir experiències.	El factor menjar els atrapa des del moment 0, la necessitat de saciar la gana caracteritzada als adolescents.
CONFIANÇA	Realitzar una activitat-acció agradable fa que es perdi la tensió corporal, es relaxin i que flueixi el debat. L'al·licient del pica-pica, com a motivació extrínseca els permet activar una rutina informal i distesa.	L'atmosfera que es crea és distesa, de joc, però al mateix temps tenen unes regles a complir que els ajuda a seguir el debat teatral en ordre i respecten el torn de paraula.
PREOCUPACIÓ/ INTERESSOS DELS JOVES	Solitud, amor, pors, fòbies, relacions sexuals, violència de gènere, racisme, autoestima, la mort, imatge i bellesa entre moltes.	Alguns joves toquen temes molt profunds i el grup és còmplice i acollidor.
EXPRESSIÓ EMOCIONAL	Cal dir que no tothom entra en aquests debats amb la mateixa facilitat que d'altres. De vegades no saben que dir i des de fora se'ls ajuda a seguir el debat. Depenent de l'expertesa dels joves o de l'estat d'ànim d'aquell dia el debat és més o menys fluït.	Certament hi ha joves que s'expressen oralment molt diferent que per escrit. Obren escletxes de tristesa o d'alegria, es tornen vulnerables i valents per compartir-ho. És una catarsi.
REFLEXIÓ	En altres debats que han participat ha estat difícil moderar la conversa, en canvi, a la <i>Kitchen Table</i> , s'escolten i es respecten. La utilització del micròfon per poder parlar els engresca	El grau de reflexió i d'acompanyament als altres fa que desenvolupin una escolta activa i esperit crític.
POSADA EN ESCENA	Amb aquesta activitat comencen a imaginar la creació de les pròpies escenes per idear l'espectacle final.	Aquest espai queda una mica difós; caldria aprofundir més.

Taula 3. Categorització de les respostes dels adolescents a les quatre preguntes de la *Kitchen Table*.

Després d'analitzar els testimonis es pot afirmar que als adolescents els envaeixen dubtes, neguits i incerteses, perquè es troben en un moment de canvis i de reptes que la vida els ofereix. Amb el teatre se'ls dona l'oportunitat d'exposar-ho en públic, alliberar-se del silenci i reflexionar sobre el que volen i necessiten. Al mirar aquests conflictes cara a cara, els adolescents s'empoderen i enfoquen les seves accions cap a una versió millor d'ells mateixos.

Els adolescents en un principi no entenen el sentit de la *Kitchen Table*, és una activitat divertida però no s'adonen que amb ella inicien un camí de recerca sobre ells mateixos. No és l'única activitat que es realitza pel coneixement individual, però sí una que recorden com a l'inici d'una investigació pròpia. La tècnica els ha ajudat a reflexionar sobre allò que senten i a crear la seva pròpia escena.

Els adults reconeixen que l'activitat els ajuda a veure a l'alumnat des d'una altra perspectiva. Observen que els joves són capaços de verbalitzar emocions i sentiments molt profunds que de vegades ni s'havien plantejat. Reconeixen que es desenvolupa el factor observació, com a públic, mantenint una escolta activa que ajuda als joves a gaudir de l'escena creada.

Discussió i conclusions

Amb la tècnica de debat teatral *Kitchen Table* els adolescents han mostrat interès pels processos teatrals, han investigat sobre els oficis del teatre i han après a escoltar als companys i a reflexionar sobre les seves vivències, per tant s'acompleixen els objectius marcats.

La *Kitchen Table* potencia els debats teatrals amb adolescents i els dona estratègies per a formar-se com a públic jove en la crítica teatral. Cal dir, que el treball amb adolescents és fluctuant. Els joves depenen de la seva emocionalitat, que encara està en procés de ser gestionada; per tant, s'han de considerar els imprevistos que pot ocasionar aquesta carència. El que es vol dir és que no sempre els resultats són els que s'esperen: de vegades hi ha adolescents que no volen participar en aquests debats, que no expressen els seus sentiments, que han tingut un dia difícil i que això es plasma en les seves intervencions. I d'aquí també s'extreu informació, una informació molt valuosa, ja que els joves prenen consciència del que senten fruit d'un conflicte amb ells mateixos o amb d'altres, i que de vegades són presoners de la seva emocionalitat, la qual els impedeix participar o centrar-se en les propostes que es fan a classe. Existeixen causes per les que els joves no estan centrats a l'aula i la seva participació és mínima. Poden ser circumstàncies familiars, socials, emocionals o de salut. En gran mesura cal explicar que les activitats tenen èxit o no en la participació dels adolescents segons la relació o vincle que estableix l'adult que la proposa. La motivació del docent genera a l'alumnat interès, i cal avivar aquest foc entre uns i altres per a un aprenentatge col·lectiu entre adults i joves.

A l'institut de Vallbona d'Anoia han utilitzat les respostes del debat de la *Kitchen Table* per començar a crear el propi espectacle, que s'anomena: *Soliloquis, pensaments d'adolescents*. Cada adolescent agafa el rol de dramaturg, director i de vegades d'actor o busca entre els companys els actors que necessita per interpretar el seu soliloqui. També fa una proposta d'escenografia, d'il·luminació, de caracterització del personatge i de vestuari a més de suggerir l'espai sonor. És important que els joves entenguin la globalitat de l'espectacle. Com és un espectacle de peces de soliloquis, s'encarreguen de la producció, creen el cartell, i busquen

espais on actuar en el cas de fer més d'una representació. Apareix la figura del productor i també del dramaturgista, que té cura que l'obra sigui coherent.

Un cop els adolescents identifiquen sobre que volen expressar en escena han de plasmar-ho en quatre dimensions (els tres eixos de l'espai i el temps). Al debat proposen com materialitzar la idea en escena, col·locant els cossos, els objectes, la llum, la música, el text, el temps... Apareixen idees realment explosives, absurdes i boges. És el moment de somiar! Posteriorment, en altres classes, ja es baixarà el que s'ha somiat a la realitat material.

El teatre dona a l'adolescència l'oportunitat de percebre el seu cos, la seva ment, les seves emocions dins del seu jo, un ésser viu que respira, pensa, es mou, sent i es comunica. Aprenen a expressar la seva realitat i transformar-la, en escena, utilitzant qualsevol llenguatge artístic, sigui dansa, música, teatre, performance, en format d'arts plàstiques... o combinant els llenguatges per poder fer el seu propi codi en l'espectacle. Tot s'inicia amb l'escolta, un grup que entén els seus components, els respecta i els inclou en els processos d'aprenentatge. Els debats teatrals els ofereixen l'oportunitat d'anar un grau més enllà en les experiències pròpies, a ser conscients del que pensen, senten i fan. És un procés metacognitiu per analitzar l'equilibri del cos-ment-emoció tant important d'ubicar a l'adolescència (Gelabert, 2020).

Malgrat el benefici que genera a l'aula aquesta tècnica de debat, existeixen limitacions de l'estudi. Cal explicar que l'alumnat no sempre està disposat a obrir-se i explicar emocions tan internes, és important preparar el terreny i que se sentin segurs en aquest espai. Abans d'utilitzar la tècnica, l'alumnat deu haver treballat el grup, a través del joc dramàtic i la confiança. Aquesta tècnica necessita un compromís amb l'objectiu comú de la creació d'un espectacle. Un altre inconvenient és que els adolescents no vulguin participar: és important que l'activitat sigui voluntària; si no, perd el caràcter lúdic i distès, i es converteix en una confrontació.

Un altre punt a revisar és el d'entrevistar a les famílies: proporcionaria una visió molt important per l'estudi. No s'ha contemplat aquesta possibilitat per falta de temps: un cop les famílies presencien l'espectacle s'acaba el curs i l'alumnat promociona. De fet, és l'últim any al centre, ja que no disposem de batxillerat; per tant, el vincle alumnat-famílies-institut acaba. De vegades, les famílies es desvinculen del centre a l'etapa de l'ESO i poder recuperar-les per treballar amb elles conjuntament genera a l'alumnat una nova motivació per tant és un altre punt a revisar.

Una altra limitació d'aquest estudi és que la docent que aplica la tècnica també és la investigadora i de vegades es confonen els rols i pot haver-hi una visió esbiaixada del treball. Per aquest motiu s'entrevista altres adults, per obtenir noves opinions sobre el tema investigat. Tot i així, és difícil establir el límit.

Si es contempen altres opcions, la *Kitchen Table* té un format amable que pot servir de trampolí per a altres versions del debat. Si un docent vol aplicar la tècnica a una aula amb adolescents, sense adults, es podria fer. Cal escollir l'alumnat que estarà dins del cercle intern (5-7 adolescents) i la resta ha de fer de públic al cercle concèntric extern. Es poden fer intervencions més curtes, d'uns 20 min per grup, i intercanviar el grup de dins per membres de fora. Amb aquest procediment practiquen el rol de públic i intèrpret. La creativitat i la flexibilitat a l'hora d'aplicar aquestes tècniques teatrals garanteix un èxit educatiu. Acaso i Megías (2019) aposten per una educació que desenvolupa el pensament crític, li donen importància als espais

on es desenvolupen les classes, i parlen sobre les experiències impacte, que descol·loquen als adolescents al treure'ls de la zona de confort i modificar l'estructura mental.

Aplicar pràctiques teatrals en altres àmbits de l'educació assegura un aprenentatge vinculat amb l'emocionalitat, i per tant és un aprenentatge més durador. El docent que apliqui les arts teatrals ha de ser un docent-artista, segons Motos i Navarro (2021), ja que ha d'estimar el que fa, transmetre el saber amb rigor i flexibilitat, obrint-se a la creativitat, integrant l'alumnat en el procés d'aprenentatge mutu.

Referències

- Acaso, M. (2013). *rEDUvolution*. Paidós.
- Acaso, M., i Megías, C. (2019). *Art thinking* (4a ed.). Paidós.
- Bamford, A. (2009). *El factor! Wuau! El papel de las artes en la educación*. Ediciones Octaedro.
- CCCB Centre de Cultura Contemporània de Barcelona (2018). *Debats amb adolescents, biennial de pensament ciutat oberta*. Barcelona.
- Dierssen, M. (2019). *Un matí amb Mara Dierssen. Conferències per a estudiants de secundària*. CCCB.
- Gelabert, C (2020). *El que m'agradaria que la dansa fos*. Comanegra-Mercat de les Flors-Institut del teatre.
- Marafioti, R. (2003). *Los patrones de la argumentación: La argumentación en los clásicos y en el siglo XX*. Biblos.
- Motos, T., i Alfonso-Benlliure, V. (2018). Beneficios de hacer teatro en el desarrollo positivo en adolescentes de Valencia. *Revista de Investigación en Educación*, 16(1), 34-50. <https://bit.ly/3gbzwn>
- Motos, T., i Navarro, A. (2021). ¿Qué cambiar en la didáctica de las enseñanzas artísticas en tiempos de pandemia?. *Didacticae. Revista de Investigación en Didácticas Específicas*, (10), 109-125. <https://doi.org/hfg8>
- Plantin, C. (2001). *La argumentación*. Ariel-Quinta Esencia.
- Soriano-Ayala, E., i Cala, V.C. (2016). *Fotovoz: Un método de investigación en ciencias sociales y de la salud*. Editorial La Muralla.
- T.E.E.N. ambassadors. The film_sub ITA 13/10/2018 <https://youtu.be/dTicNrSy67Q>
- T.E.E.N. ambassadors (2018). *Kitchen Table manual*. <https://bit.ly/3L1UoRo>
- TNC, Teatre Nacional de Catalunya (2018). *Proposta de treball per als instituts de les funcions escolars*. <https://bit.ly/37rHSIH>
- Toolbox and methods (2018). *Projecte TEEN AMBASSADORS ACROSS EUROPE (Theatre European Engagement Network, TEEN)* <https://bit.ly/3yPPVLp>
- Vela, F. (2019). *El teatre aplicat a l'educació com a eina motivacional intrínseca de l'adolescència*. Treball Final de Màster. Universitat Autònoma de Barcelona, Barcelona. <https://recercat.cat/handle/2072/362646>
- Youth#4 (29/11/2018). Los adolescentes alzan la voz en el TNC con la obra "Youth#4" de Didier Ruiz. *Diario La Vanguardia, Sociedad*. <https://bit.ly/3xCUrLz>